

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในภาวะการณปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนพยาบาลได้ทวีความรุนแรงขึ้น (สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2535) การขาดแคลนนี้เกิดขึ้นในทุกสาขาการพยาบาลและนอกจากนี้ยังพบว่าสาขาการพยาบาลจิตเวชเป็นสาขาหนึ่งที่พยาบาลขาดแคลนเป็นจำนวนมาก (กระทรวงสาธารณสุข, สถาบันสุขภาพจิต, 2537) ด้วยเหตุผลที่ประกอบกันหลายประการ ได้แก่ ค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมกับภาวะงานขาดความก้าวหน้าในวิชาชีพ (ชื่นชม เจริญสุข, 2533) อ้างถึงในสำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2535) กลัวถูกผู้ป่วยทำร้าย ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ป่วยจะมีอาการรุนแรงอีกเมื่อใด ไม่ทราบว่าปฏิบัติต่อผู้ป่วยอย่างไรจึงจะไม่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการรุนแรงขึ้น (วัลลีย์ กนกวิชิต และคณะ, 2535; อัมพร ทะยาจันทา และคณะ, 2536) เหตุผลเหล่านี้ ส่งผลต่อภาวะการขาดแคลนพยาบาลจิตเวช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวช และการพยาบาลจิตเวชหลายหน่วยงานได้รับรู้ถึงความสำคัญ และความเร่งด่วนของปัญหา จึงพยายามหาแนวทางแก้ไขหลายวิธี เช่น การเพิ่มอัตราการผลิต การรับโอนย้ายข้าราชการ การให้ค่าตอบแทนพิเศษในการปฏิบัติงาน เวรป่าช เวรดึก การให้โอกาสลาศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมถึงการจัดการอบรมทางวิชาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทางการพยาบาลจิตเวช (สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, กองแผนงาน, 2535) แม้กระนั้นก็ยังพบว่า อัตราการโอนย้าย การลาออก ยังอยู่ในระดับสูง ในขณะที่อัตราการเข้าทำงานเพิ่มขึ้นไม่ได้สัดส่วนกัน (กระทรวงสาธารณสุข, สถาบันสุขภาพจิต, 2537)

สิ่งเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ ถึงการไม่คงอยู่ในงานของพยาบาลจิตเวช อันจะส่งผลให้เกิด การไม่ได้สัดส่วนในการดูแลระหว่างผู้ป่วย และพยาบาลจิตเวช (กระทรวงสาธารณสุข, กอง สถิติสาธารณสุข, 2537) ดังนั้น แม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามแก้ไขปัญหาก็ตาม แต่ปัญหา การขาดแคลนพยาบาลจิตเวช ยังคงอยู่ในอัตราที่สูงเช่นเดิม

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนพยาบาลจิตเวช โดยเฉพาะในเรื่อง การคงอยู่ในงานของพยาบาลจิตเวช พบว่าแรงจูงใจให้อยู่ในงานมีความสำคัญสูงทั้งแรงจูงใจ ภายในและภายนอก ในปัจจุบันองค์กรวิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามแก้ไขปัญหา การขาดแคลนด้วย การเพิ่มแรงจูงใจภายนอกได้แก่ ให้ค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น ให้โอกาสก้าวหน้า ทางวิชาชีพแล้วก็ตามพบว่ายังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้นจึงควรพิจารณาเสริมแรงจูงใจภายใน บุคคล ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้คงอยู่ในงานได้ดีกว่าแรงจูงใจภายนอก (Miskel, 1988 อ้างถึงใน Hoy, 1991) เพราะการให้แรงจูงใจภายนอกถือเป็นการตอบสนองความพอใจในระดับต่ำ แต่การให้แรงจูงใจภายในจะเป็นการตอบสนองความพอใจในระดับสูง (ธงชัย สันติวงษ์, 2535) โดยที่แรงจูงใจภายในเกิดจากการที่บุคคลรับรู้ว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีคุณค่าในงาน นั่นคือบุคคลต้องมีความรู้สึกที่ดีหรือมีเจตคติที่ดี และมีความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมในงานของตนจึงจะทำให้สามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเองและคงอยู่ ในวิชาชีพได้นานขึ้น (จิรัตรม ศรีรัตนบัลล์, 2536) ดังนั้นการมีความรู้มีเจตคติที่ดี มีความรักใน การทำงานทำให้เกิดแรงจูงใจภายในซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานให้มีคุณภาพและเมื่องาน มีคุณภาพจะเป็นการเสริมแรงโดยตรงต่อบุคคลให้มีความผูกพันต่องานและปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ ยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์โดยตรงต่อผู้รับบริการและช่วยให้ภาพพจน์ของวิชาชีพดี อันจะมีผลย้อนกลับให้พยาบาลเกิดความภาคภูมิใจและผูกพันในวิชาชีพยิ่งขึ้น

ดังนั้นการพิจารณาแนวทางที่จะพัฒนาความรู้ และเจตคติ ให้แก่พยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วย จิตเวช เพื่อให้แรงจูงใจภายในแก่พยาบาล จึงเป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่จะนำมาลดปัญหาการขาดแคลน พยาบาลจิตเวช แต่การที่จะพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในพยาบาลที่กำลัง ปฏิบัติงานอาจช้าไปเพราะพยาบาลจะรับรู้ความรู้ และเจตคติจากประสบการณ์การทำงานของตนไปแล้ว แนวทางที่เหมาะสมคือ การพัฒนาความรู้ และเจตคติตั้งแต่เริ่มให้การดูแลผู้ป่วย จิตเวช เพื่อให้เกิดความรู้ และเจตคติที่เหมาะสมและถูกต้อง ก่อนที่บุคคลจะรับความรู้ และ เจตคติจากประสบการณ์ในการทำงานของตนเองทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมไป

ดังนั้นควรมีการพัฒนาความรู้ และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในนักศึกษาพยาบาล ที่จะเริ่มปฏิบัติงานกับผู้ป่วยจิตเวช เพื่อเป็นการเตรียมให้นักศึกษาเป็นพยาบาลที่มีความรู้และเจตคติ ที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

เมื่อพิจารณาการจัดการเรียนการสอน วิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชของ หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า แบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ภาค ทฤษฎีมีวิธีการสอน แบบบรรยาย เป็นวิธีหลัก เนื่องจากความจำกัดของเนื้อหาที่มีมากและระยะเวลา ในการสอนที่มีน้อย ส่วนในภาคปฏิบัติ มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบให้ฝึกใน สถานการณ์จริง กับผู้ป่วยจิตเวช และการประชุมปรึกษาที่เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยเป็นหลัก (กระทรวงสาธารณสุข, กองงานวิทยาลัยพยาบาล, 2532) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการ สอนดังกล่าวสามารถพัฒนาความรู้ของนักศึกษาได้ (อรุณี ม่วงน้อยเจริญ, 2522) แต่ยังไม่ ชัดเจนในเรื่องการพัฒนาเจตคติ ดังนั้นผู้สอนควรพิจารณารูปแบบการสอนแบบอื่นๆ ที่สามารถ พัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไปควบคู่กัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาที่ผ่านมาพบว่า รูปแบบการสอนที่พัฒนาทั้งความรู้และเจตคติ ที่มีอยู่ไม่ได้ แสดงไว้อย่างชัดเจน จะพบเพียงรูปแบบการสอนที่มุ่งพัฒนาเพียงเจตคติเพียงด้านเดียว เช่น ประทิน ศรีเงิน (2534) ได้เปรียบเทียบการสอน โดยใช้บทบาทสมมุติ กับการสอนปกติ เพื่อ พัฒนาเจตคติ เชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริตของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 ซึ่งรูปแบบการ สอนนี้ มีข้อจำกัด ในการนำมาสอนกับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างนักศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นวัย ที่ต้องการเหตุผล ต้องการประสบการณ์จริงแห่งการคิด การตรวจสอบ ความรู้สึกของตนเอง ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยมีความคิด ความเชื่อคล้ายกลุ่มของตน (สุรางค์ โควีตระกูล, 2537) นอกจากนี้ พัฒนาคี เสรินทวัฒน์ และจริษาวัตร คมพยัคฆ์ (2531) ได้ ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อวิชาชีพพยาบาลประจำรือนักศึกษาพยาบาลหลักสูตร วิทยาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2526 โดยวัดทัศนคติ ของนักศึกษาเมื่อศึกษาชั้นปี ที่ 1 และติดตามจนจบหลักสูตร พบว่า ทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาลดลงตามลำดับชั้น ปีที่สูงขึ้นนั่นคือ การสอนแบบปกติที่ดำเนินไปตามช่วงเวลาปกติในหลักสูตร สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อาจจะยังไม่ให้ความสำคัญมากพอในการพัฒนาเจตคติ โดยเฉพาะการพัฒนาเจตคติต่อผู้ป่วยและ การดูแลผู้ป่วยของนักศึกษาและพยาบาลยังอยู่ในระดับต่ำหรือเป็นไปในทางลบเช่นนี้นอกจากจะ ทำให้พยาบาลไม่คงอยู่ในงานยังจะเป็นผลเสียต่อคุณภาพบริการอีกด้วย

ดังนั้นควรพิจารณารูปแบบการสอนอื่นๆที่จะสามารถนำมาพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลได้จริง

เมื่อพิจารณาทฤษฎีการพัฒนาเจตคติที่กระทำตามแนวเหตุผลของ Fishbein และ Ajzen (1975, อ้างถึงในประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, 2529) เสนอว่าการทำนายนความตั้งใจประกอบพฤติกรรมของมนุษย์ประกอบด้วยความเชื่ออันเป็นเจตคติกับบุคคลและความเชื่อหรือความคาดหวังของกลุ่ม นั่นคือกลุ่มมีความเชื่อใดบุคคลก็มีแนวโน้มในความเชื่อ นั้น จากแนวทางนี้เมื่อมาพิจารณารูปแบบการจัดการสอนเพื่อพัฒนาเจตคติที่ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2529) เสนอว่าควรเป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์หิววิจารณ์ และมีการนำกระบวนการกลุ่มเข้าไปใช้ในการสอนเพื่อส่งเสริมการวิเคราะห์หิววิจารณ์การแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะพบว่ากรวิเคราะห์หิววิจารณ์การใช้กระบวนการกลุ่มจะทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงความขัดแย้งและการหาแนวทางเพื่อทำให้ความเชื่อเจตคติและความรู้ของตนสอดคล้องกับกลุ่มอันจะนำไปสู่การพัฒนาเจตคติของบุคคล

รูปแบบการสอนในการพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล ควรมีลำดับขั้นในการพัฒนา ตั้งแต่การให้นักศึกษารับรู้ถึงเจตคติที่ต้องการพัฒนา จากนั้นให้นักศึกษาแสดงความรู้สึกความคิดเห็นต่อเจตคตินั้นๆ นักศึกษาก็จะรับรู้ประสบการณ์ตรงในการรับรู้ความรู้สึก ต่อเจตคตินั้นๆ ของตนเอง (ประนอม โอทกานนท์, 2538) และเมื่อความคิดเห็นของตนเองเหมือนกับกลุ่ม ก็จะได้รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและภาคภูมิใจ หากความรู้สึกไม่เหมือนกลุ่มนักศึกษาก็จะพยายามปรับความรู้สึกของตนเองให้เข้ากับกลุ่มได้ (ธีระพร อูรรณโณ, 2535) ซึ่งกระบวนการเช่นนี้ จะเกิดขึ้นในการพัฒนาความรู้เช่นกัน

เมื่อพิจารณากระบวนการพัฒนาความรู้ และเจตคติข้างต้น จะพบว่าสามารถพัฒนาผ่านรูปแบบการสอนโดยกรณีศึกษาได้ เนื่องจากการสอนโดยกรณีศึกษา เป็นรูปแบบการสอนที่มีการนำเสนอกรณีที่มีความขัดแย้งของความคิด ความเชื่อ จากนั้นจะให้ผู้เรียน ซึ่งเป็นกลุ่มแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ขัดแย้งนั้น โดยมีผู้สอนเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้กลุ่มแสดงความรู้สึก และประคับประคองให้กำลังใจกัน โดยที่การนำเสนอกรณีศึกษามีหลายวิธี เช่น ในรูปแบบเรียนในรูปวิดีโอ ในรูปคอมพิวเตอร์ช่วยสอนหรืออาจผสมผสานกัน (จินตนา ชูนิพันธ์, 2536) แต่รูปแบบกรณีศึกษา ที่จะพัฒนาความรู้ร่วมกับพัฒนาเจตคติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรเป็นวิดีโอ เพราะจะเข้าความสนใจได้ดี (ประกอบ คู่ปรัดต์, 2537) และมองเป็นสภาพการณ์ในกรณีได้

ชัดเจนจะมีผลให้เกิดการอภิปรายที่กว้างขึ้น นอกจากนี้รูปแบบการสอนโดยกรณีศึกษายังสามารถจัดการเรียนรู้ที่ต้องการได้อย่างครอบคลุมความรู้และเจตคติ ที่ต้องการและปลอดภัย (อรพรรณ ลือบุญวัชชัย, 2537) และการให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติกับผู้ป่วยจริงจะสามารถกระตุ้นการพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชได้ดียิ่งขึ้น เพราะนักศึกษาจะสามารถพบเห็นรูปแบบการพยาบาลที่แท้จริง (Hellebusch, 1990)

ในการศึกษาพยาบาลภาคปฏิบัติ มีการนำกรณีศึกษามาใช้ในการเรียนการสอนมาก (อรุณี ม่วงน้อยเจริญ, 2522) นอกจากนี้ Marriner-Tomey (1990) อ้างถึงในพวงรัตน์ บุญญาณรงค์ , 2537) กล่าวว่ามีการนำกรณีศึกษามาใช้เชื่อมโยงการใช้ทฤษฎีและแนวความคิดทางการบริหารการพยาบาล และ พวงรัตน์ บุญญาณรงค์ (2537) ได้กล่าวว่า การใช้กรณีศึกษาในการพยาบาลศึกษามีความหลากหลาย และยังไม่มีวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน ส่วนมากเป็นเพียงงานภาคินิพนธ์ของวิชาโดยใช้เวลาสุดท้ายของภาคการศึกษาซึ่งใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลมาก แต่ขาดการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าอาจทำให้ไม่คุ้มกับเวลาที่ผู้สอนและผู้เรียนเสียไป นอกจากนี้พบว่ายังไม่มีมีการนำกรณีศึกษามาใช้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ารูปแบบการสอนโดยกรณีศึกษา จะสามารถพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลได้หรือไม่ และสามารถพัฒนาได้มากกว่ารูปแบบการสอนแบบปกติหรือไม่ หากรูปแบบการสอนโดยกรณีศึกษา สามารถพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชได้ และหากมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้นักศึกษาเติบโตเป็นพยาบาลที่มีความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่ดี สามารถปฏิบัติการพยาบาลด้วยความรู้สึกตนมีคุณค่า และเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้อยู่ในวิชาชีพได้นานอย่างมีคุณภาพและช่วยลดปัญหาการขาดแคลนพยาบาลจิตเวชได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังได้รับการสอนโดยกรณีศึกษา
2. เปรียบเทียบความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ของนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการสอนโดยกรณีศึกษากับนักศึกษาที่ได้รับการสอนแบบปกติ

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

การพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งผ่านกระบวนการสอน โดยกรณีศึกษาที่น่าเสนอ ความรู้และเจตคติที่ต้องการพัฒนา ภายในกรณีจะเสนอถึงความขัดแย้งของความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของพยาบาล และบุคลากรในทีมจิตเวช (จินตนา ชูนิพันธ์, 2536) จากนั้นผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้นให้นักศึกษาแสดงความรู้สึก ความคิด ของนักศึกษา ให้ครอบคลุมความรู้และเจตคติที่ต้องการ และเมื่อนักศึกษามีแนวทางของความรู้ และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว นักศึกษาจะนำแนวทางนี้ไปปฏิบัติ การพยาบาลกับผู้ป่วยจิตเวชจริง การที่นักศึกษาได้ปฏิบัติกับผู้ป่วยอีกครั้งจะทำให้นักศึกษาได้รับ ประสบการณ์จริง จะทำให้เกิดการพัฒนาความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชได้ดียิ่งขึ้น (Hellebusch, 1990) นอกจากนี้ Fishbein และ Ajzen (1975 อ้างถึงในพวงรัตน์ บุญญาบุรุษ) กล่าวว่าเจตคติของบุคคลจะเกิดจากความเชื่อส่วนบุคคลและความเชื่อของกลุ่มดังนั้น หากนำการใช้กรณีศึกษาในการสอนมาใช้สอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มจะทำให้เกิดการพัฒนา ความรู้และเจตคติที่ดีได้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. ความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ของนักศึกษาพยาบาลหลังได้รับการ สอนโดยกรณีศึกษาสูงกว่าก่อนได้รับการสอน
2. ความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการสอน โดยกรณีศึกษาสูงกว่าความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล ที่ผ่านการ สอนแบบปกติ

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ที่มีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร ซึ่งกำลังฝึกภาคปฏิบัติวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชที่โรงพยาบาลศรีธัญญาโดยจะดำเนินการทดลองที่โรงพยาบาลศรีธัญญา

2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ

ตัวแปรต้น การใช้กรณีศึกษาในการสอน ซึ่งเป็นการสอนในภาคปฏิบัติที่มีสื่อการสอนเป็นวัสดุทัศนศึกษาและมีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม

ตัวแปรตาม ความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งความรู้ เป็นความรู้ในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในโรงพยาบาลประกอบด้วยความรู้เรื่องการดูแลผู้ป่วยเมื่อแรกเริ่ม การดูแลผู้ป่วยปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การสนทนากับผู้ป่วยจิตเวช และการเตรียมผู้ป่วยจิตเวชเพื่อการจำหน่าย ส่วนเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ประกอบด้วยเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและเจตคติต่อการปฏิบัติกรพยาบาลจิตเวช

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การดูแลผู้ป่วยจิตเวชของพยาบาลและบุคลากรในทีมจิตเวชบนหอผู้ป่วยที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาล มีผลต่อความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ของนักศึกษา กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่ต่างกัน

2. สภาพการณ์บนหอผู้ป่วย เช่น ระดับความรุนแรงของอาการของผู้ป่วย สภาพแวดล้อมทางการพยาบาล และทางสังคม มีผลต่อความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่ต่างกัน

3. การสอนในคลินิกในเวลาที่ต่างกันส่งผลต่อความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. กรณีศึกษา หมายถึง สถานการณ์การดูแลผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งเป็นสถานการณ์เหมือนจริงที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเลียนแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยที่เป็นจริงในระหว่างปฏิบัติการพยาบาลต่อผู้ป่วยจิตเวชโดยมุ่งคัดเลือกสถานการณ์ที่พยาบาลมีการแสดงออกของความรู้และเจตคติที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ของการสอนที่ตั้งไว้แต่ละครั้งและมุ่งกระตุ้นให้ผู้ศึกษากรณีเห็นความขัดแย้งทางความคิดเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของพยาบาลและบุคคลากรอื่นในทีมจิตเวช สถานการณ์ที่น่าเสนอมี 4 สถานการณ์ คือการดูแลผู้ป่วยจิตเวชเมื่อแรกรับ การดูแลผู้ป่วยจิตเวชปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การสนทนากับผู้ป่วยจิตเวชและการเตรียมผู้ป่วยจิตเวชเพื่อการจำหน่ายซึ่งผู้วิจัยนำเสนอด้วยวีดิทัศน์ โดยที่ในแต่ละสถานการณ์มีความยาวประมาณ 10-15 นาที โดยแต่ละกรณีมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) การดูแลผู้ป่วยเมื่อแรกรับ มีวัตถุประสงค์ดังนี้
  - 1.1) วิเคราะห์ความหมายของพฤติกรรมสื่อสารของญาติและผู้ป่วยได้
  - 1.2) สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ตรงที่ได้พบเห็นด้วยตนเองในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชเมื่อแรกรับ ที่มีอาการต่างๆ แล้วนำมาเสริมการอภิปรายได้
  - 1.3) แยกแยะหน้าที่ของพยาบาลการตัดสินใจปฏิบัติการพยาบาลโดยการให้การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เหมาะสม ด้วยความสุ่ม คบคุมอารมณ์ ใช้การสังเกต ให้โอกาสผู้ป่วยและญาติระบายความรู้สึก และคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของแต่ละบุคคล และการทำงานร่วมกับบุคคลากรอื่นในทีมสุขภาพจิต
- 2) การดูแลผู้ป่วยจิตเวชปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน มีวัตถุประสงค์ดังนี้
  - 2.1) วิเคราะห์ความหมายของพฤติกรรมสื่อสารของผู้ป่วยได้
  - 2.2) เชื่อมโยงประสบการณ์ตรงที่ได้พบเห็นด้วยตนเองในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชปฏิบัติกิจวัตรประจำวันแล้วนำมาเสริมการอภิปรายได้
  - 2.3) แยกแยะหน้าที่ของพยาบาลการตัดสินใจปฏิบัติการพยาบาลโดยการให้การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เหมาะสม เพื่อให้ได้แนวคิดในการดูแลผู้ป่วย ให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เคารพสิทธิของผู้ป่วย เข้าใจตนเองและผู้อื่น สนับสนุนให้กำลังใจ มีความอดทน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความรู้สึก และมีความภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือผู้ป่วย

2.4) เสนอแนะการปฏิบัติการพยาบาลที่เหมาะสมพร้อมหาเหตุผลประกอบ ประเด็นอภิปรายได้

3) การสนทนากับผู้ป่วยจิตเวช มีวัตถุประสงค์ดังนี้

3.1) วิเคราะห์ความหมายของพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ป่วยได้

3.2) เชื่อมโยงประสบการณ์ตรงที่ได้พบเห็นด้วยตนเองในการสนทนากับผู้ป่วยจิตเวชแล้วนำมาเสริมการอภิปรายได้

3.3) แยกแยะหน้าที่ของพยาบาล การตัดสินใจในการปฏิบัติการพยาบาลที่แสดงถึงความจริงใจ ความตั้งใจ สร้างเสริมความอดทน ลดความวิตกกังวลและท้าทายความสามารถ

3.4) เสนอแนะการปฏิบัติการพยาบาลที่เหมาะสมพร้อมหาเหตุผลประกอบ ประเด็นอภิปรายได้

4) การเตรียมผู้ป่วยจิตเวชเพื่อการจำหน่าย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

4.1) วิเคราะห์ความหมายของพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ป่วยได้

4.2) เชื่อมโยงประสบการณ์ตรงที่ได้พบเห็นด้วยตนเองในการเตรียมผู้ป่วยจิตเวชเพื่อการจำหน่ายแล้วนำมาเสริมการอภิปรายได้

4.3) แยกแยะหน้าที่ของการพยาบาล การตัดสินใจปฏิบัติการพยาบาลที่แสดงถึงความจริงใจ ความตั้งใจ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน ความภูมิใจที่ช่วยผู้ป่วยและญาติได้

4.4) เสนอแนะการปฏิบัติการพยาบาลที่เหมาะสมพร้อมหาเหตุผลประกอบ ประเด็นอภิปรายได้

2. การใช้กรณีศึกษาในการสอน หมายถึง รูปแบบการสอนในคลินิก ที่ผู้วิจัยนำเสนอสถานการณ์ กรณีศึกษาที่สร้างขึ้นด้วยวีดิทัศน์แล้วผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาร่วมกันแสดงความรู้ ความคิดเห็นในสถานการณ์ที่น่าเสนอ ทั้งแง่มุมของความรู้และเจตคติ ต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่ต้องการโดยภายในกลุ่มนักศึกษาจะมีการประคับประคองความรู้ซึ่งกันและกัน จากนั้นนักศึกษานำแนวทางจากการร่วมกัน แสดงความคิดเห็นในกลุ่มไปปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยจิตเวชจริงซึ่งสรุปขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นที่1 ขั้นนำเสนอกรณีศึกษา ผู้สอนจะนำเสนอกรณีด้วยวีดิทัศน์เรื่องละประมาณ 10-15

นาที่และกำหนดประเด็นสำคัญของการศึกษารณในแต่ละครั้ง ส่วนผู้เรียนจะศึกษาและทำความเข้าใจกรณีเพื่อเตรียมความพร้อมของตนเองในการวิเคราะห์วิจารณ์ประเด็นสำคัญในกรณี

ขั้นที่2 ขั้นการวิเคราะห์วิจารณ์ ผู้สอนจะใช้คำถามตั้งแต่ระดับต่ำจนถึงคำถามระดับสูงกระตุ้นให้นักศึกษาเป็นรายกลุ่มวิเคราะห์วิจารณ์ประเด็นสำคัญในกรณี ส่วนนักศึกษาจะร่วมกันวิเคราะห์วิจารณ์ประเด็นสำคัญต่างๆในกรณีนั้นๆ

ขั้นที่3 ขั้นสรุป นักศึกษาจะสรุปสิ่งที่ได้รับจากการวิเคราะห์วิจารณ์โดยมีผู้สอนใช้คำถามกระตุ้น จากนั้นผู้สอนมอบหมายให้นักศึกษา นำข้อสรุปจากการเรียนรู้ไปปฏิบัติจริงกับผู้ป่วยจิตเวช

3. การสอนตามปกติ หมายถึง รูปแบบการสอนที่ผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบเนื้อหาวิชา สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช สอนตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาและหลักสูตร ด้วยวิธีการสอนในคลินิกโดยฝึกปฏิบัติกับผู้ป่วยจิตเวชและประชุมปรึกษา

4. ความรู้ หมายถึง หลักการในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชประเภทต่างๆในโรงพยาบาล ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะครอบคลุมเรื่องต่อไปนี้ การดูแลผู้ป่วยจิตเวชเมื่อแรกรับ การดูแลผู้ป่วยจิตเวชปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การสนทนากับผู้ป่วยจิตเวช และการเตรียมผู้ป่วยจิตเวชเพื่อการจำหน่าย ที่มีละเอียดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ แนวคิดสำคัญ เหตุผลในการปฏิบัติ ความหมายของการดูแลในแต่ละกิจกรรม ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ด้วยข้อสอบความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

5. เจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งเป็นความพร้อมของจิตใจ ที่เป็นส่วนประกอบให้บุคคลมีความพร้อมอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสถานการณ์ใดๆ ในทางบวกหรือทางลบซึ่งส่งผลให้บุคคลเลือกแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นในแนวทางใดแนวทางหนึ่งตามสภาพของจิตใจในการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะทำการวัดเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช โดยแบบวัดเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่มี 2 ส่วนประกอบ คือ ส่วนที่1 วัดเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งจะวัดความเชื่อที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวชและประเมินความเชื่อที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวช ส่วนที่2 วัดเจตคติต่อปฏิบัติการพยาบาลจิตเวช ซึ่งจะวัดความเชื่อที่มีต่อการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชและประเมินความเชื่อที่มีต่อการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวช

6. นักศึกษาพยาบาล หมายถึง นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครุเทพ ที่ผ่านการศึกษ วิชาสุขภาพจิต และการพยาบาลจิตเวช1 วิชาสุขภาพจิต

และการพยาบาลจิตเวช2 ผ่านการศึกษาภาคทฤษฎีวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช3 และ
กำลังฝึกภาคปฏิบัติวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช3

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ผู้สอนมีรูปแบบการสอน ที่สามารถนำไปพัฒนาความรู้ และเจตคติต่อการดูแล
ผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งจะเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน ในการพัฒนาความรู้ และเจตคติต่อ
การดูแลผู้ป่วยในวิชาการพยาบาลสาขาต่างๆ ได้
2. เป็นแนวทางในการเตรียมความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วย ของนักศึกษา-
พยาบาล ทำให้มีความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่ดี เกิดมีความรักในวิชาชีพและอยู่
ในวิชาชีพมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ลดภาวะการขาดแคลนพยาบาลจิตเวช
3. เป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัย ด้านวิธีการเรียนการสอนและการพัฒนาเจตคติ